

Ένα νέο επίσημο καθεστώς για άτυπους/ες φροντιστές/τριες στην Πορτογαλία.

ESPN Flash Report 2019/55

PEDRO PERISTA - EUROPEAN SOCIAL POLICY NETWORK

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2019

Τον Σεπτέμβριο του 2019, ένα νέο επίσημο καθεστώς για τους άτυπους φροντιστές εγκρίθηκε από το νόμο, με σημαντική πολιτική ομοφωνία. Θεσπίζει ένα σύνολο δικαιωμάτων και υποστηρικτικών μέτρων τα οποία είναι αναμφίβολα σημαντικά για την προώθηση της εξισορρόπησης της επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των άτυπων φροντιστών και τη βελτίωση της κοινωνικής προστασίας της ομάδας αυτής. για αυτό ομάδα. Ωστόσο, πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα για την αποτελεσματική εφαρμογή του καθεστώτος.

Περιγραφή

Τα τελευταία χρόνια, έχει υπάρξει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ανάγκη ανάπτυξης μέτρων υποστήριξης για τους/τις άτυπους/ες φροντιστές/τριες ή/και η δημιουργία ενός νέου καθεστώτος για αυτούς/ες. Διάφορες πρωτοβουλίες έχουν διενεργηθεί, ιδιαίτερα από το 2016, με κατάληξη την έγκριση ενός τυπικού καθεστώτος για τους/τις άτυπους/ες φροντιστές/τριες μέσω του νόμου 100/2019, της 6ης Σεπτεμβρίου.

Ο νόμος διακρίνει δύο τύπους "άτυπου φροντιστή": κύριου και μη πρωταρχικού. Ένας κύριος άτυπος φροντιστής είναι ένα μέλος της οικογένειας που ζει στο ίδιο το νοικοκυριό με το άτομο που δέχεται τη φροντίδα, παρέχοντας φροντίδα σε μόνιμη βάση χωρίς αμοιβή. Ένας μη κύριος φροντιστής είναι ένα μέλος της οικογένειας που παρέχει φροντίδα σε τακτική, αλλά όχι μόνιμη βάση, με ή χωρίς αμοιβή.

Το καθεστώς αυτό καθορίζει ένα σύνολο δικαιωμάτων για τον άτυπο φροντιστή συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος: i) να έχει τον θε-

μελιώδη ρόλο του/της αναγνωρισμένο· ii) να λαμβάνουν εκπαίδευση/κατάρτιση και παρακολούθηση· iii) να λαμβάνουν πληροφορίες από επαγγελματίες του χώρου της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης· iv) να τους παρέχονται πληροφορίες σχετικά με καλές πρακτικές όσον αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, παρακολούθηση και συμβουλευτική άτυπων φροντιστών· v) να λαμβάνουν ψυχολογική υποστήριξη από τις υπηρεσίες υγείας· vi) να επωφελοούνται από περιόδους ανάπαυλας· vii) να λαμβάνουν ένα επίδομα (παροχές που εξαρτώνται από το εισόδημα· μόνο για τους κύριους άτυπους φροντιστές)· viii) να εναρμονιστεί η φροντίδα με την επαγγελματική ζωή (μόνο για μη κύριους άτυπους φροντιστές)· ix) να είναι επιλέξιμες για το καθεστώς του εργαζόμενου φοιτητή και x) να ζητείται η γνώμη τους για δημόσιες πολιτικές που στοχεύουν στους άτυπους φροντιστές.

Ο νόμος περιγράφει επίσης τα υποστηρικτικά μέτρα που δικαιούται ο άτυπος φροντιστής, συμπεριλαμβανομένων:

Απόψεις και σχόλια

α) έναν αναγνωρισμένο επαγγελματία υγείας ως επαφή αναφοράς· ii) συμβουλευτική, παρακολούθηση, ανάπτυξη ικανοτήτων και κατάρτιση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων φροντίδας· iii) ενεργό συμμετοχή στην εκπόνηση σχεδίου ειδικής παρέμβασης για το άτομο που φροντίζει· iv) συμμετοχή σε ομάδες αυτοβοήθειας άτυπων φροντιστών, που θα δημιουργηθούν από το υπηρεσίες υγείας· v) κατάρτιση και εξειδικευμένη πληροφόρηση από επαγγελματίες του τομέα της υγείας· vi) ψυχοκοινωνική υποστήριξη, σε συνδυασμό με τον επαγγελματία υγείας που αποτελεί την επαφή αναφοράς· vii) συμβουλευτική, ενημέρωση και καθοδήγηση, καθώς και πληροφόρηση όσον αφορά στις πλέον κατάλληλες υπηρεσίες και παραπομπή όταν είναι δικαιολογημένη και viii) πληροφόρηση και παραπομπή σε υποστηρικτικά δίκτυα, με κίνητρο να διατηρηθεί η φροντίδα των εξαρτώμενων ατόμων στα σπίτια τους, ιδιαίτερα οι υπηρεσίες εγχώριας υποστήριξης.

Επιπλέον, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το άτυπος φροντιστής μπορεί να απολαύσει περιόδους ανάπαυσης, μπορούν να ενεργοποιηθούν τα ακόλουθα μέτρα: α) παραπομπή του φροντιζόμενου ατόμου για περίθαλψη σε μονάδα φροντίδας μακράς διάρκειας· β) παραπομπή του φροντιζόμενου ατόμου σε μονάδα ή υπηρεσία κοινωνικής στήριξης, ιδιαίτερα σε υπηρεσίες βοήθειας στο σπίτι, σε προσωρινή βάση· και γ) κατ'οίκον υπηρεσίες.

Ο νόμος δηλώνει ότι ο άτυπος φροντιστής δικαιούται τα εκ του νόμου φορολογικά οφέλη (αν και δεν παρέχει περαιτέρω διευκρίνιση) και σε προαιρετική κοινωνική ασφάλιση.

Επιπλέον, δηλώνει ότι ένα ισοδύναμο πληρωμής χορηγείται σε έναν άτυπο φροντιστή που μειώνει την επαγγελματική δραστηριότητά του/της σε μερική απασχόληση ή τη διακόπτει τελείως. Στην τελευταία αυτήν περίπτωση, η ισοδύναμη αμοιβή θα έχει μέγιστη διάρκεια ίση με την περίοδο δικαιώματος του ατόμου στο επίδομα ανεργίας, και θα είναι χορηγείται μετά τη λήξη της περιόδου αυτής.

Η έγκριση ενός τυπικού καθεστώτος για τους άτυπους φροντιστές και τα σχετικά υποστηρικτικά μέτρα είναι αναμφίβολα σημαντικά για την προώθηση της εξισορρόπησης μεταξύ της επαγγελματικής και της προσωπικής ζωής τους καθώς και την κοινωνική προστασία τους. Αποτελούν ένα αποφασιστικό βήμα μακριά από την προηγούμενη σχεδόν ανύπαρκτη αναγνώριση και υποστήριξη των φροντιστών, και επιτρέπει μια προσέγγιση των ήδη υφιστάμενων προτύπων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Είναι ακόμα πιο σημαντικό αφού οι στατιστικές χαρακτηρίζουν την Πορτογαλία ως μία από τις χώρες της ΕΕ με το υψηλότερο ποσοστό φροντίδας που παρέχεται από άτυπους φροντιστές (30,6% παρέχουν φροντίδα για περισσότερες από 20 ώρες εβδομαδιαίως, σε σύγκριση με το 24,5% που αποτελεί τον μέσον όρο στην ΕΕ-28 [Eurostat]), και τη μεγαλύτερη ανισορροπία μεταξύ των φύλων (οι γυναίκες αποτελούν το 70% των άτυπων φροντιστών ηλικίας άνω των 50 ετών, ενώ σε όλες τις άλλες χώρες της ΕΕ, που καλύπτονται από μια μελέτη του ΟΟΣΑ, με εξαίρεση δύο άλλων χωρών της ΕΕ, το ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 45,6% και 63,3% [ΟΟΣΑ, 2017]).

Συνολικά, το 13% των Πορτογάλων ηλικίας 18 ετών και άνω αναφέρουν ότι είναι φροντιστές, σε σύγκριση με το 17% στην ΕΕ-28. Μόνο το 52% των φροντιστών ηλικίας 18 έως 64 ετών εργάζεται, που είναι πολύ χαμηλότερο από τον μέσον όρο της ΕΕ-28 (61,5%) (Zigante, 2018).

Όπως επισημαίνεται στους Teixeira et al. (2017), χωρίς τους ανεπίσημους φροντιστές, περίπου το 80% των ηλικιωμένων και εξαρτώμενων ατόμων θα ήταν ιδρυματοποιημένα. Εκτιμούν ότι η απόδοση της εργασίας των φροντιστών εκπροσωπεί σχεδόν 4 δις. ευρώ ετησίως, δηλ. περίπου το 2% του Πορτογαλικού ΑΕΠ.

Επιπλέον, έχουν εντοπίσει πολλές αδυναμίες που επηρεάζουν τους άτυπους φροντιστές, όπως άγχος και κατάθλιψη, εξάντληση, απομόνωση, αυξημένο κίνδυνο φτώχειας και δυσκολίες να παραμείνουν στο αγορά εργασίας.

Η έγκριση του καθεστώτος συγκέντρωσε ευρεία πολιτική συναίνεση, η οποία ενισχύθηκε από το γεγονός ότι σχεδόν όλα τα κόμματα που εκπροσωπούνται στο πορτογαλικό κοινοβούλιο παρουσίασαν κοινοβουλευτικές πρωτοβουλίες που τροφοδοτούν τη σύνταξη του νέου νόμου. Ωστόσο, διάφορες φωνές έχουν τονίσει ότι ο νέος νόμος είναι μόνο ένα πρώτο βήμα προς την αποτελεσματική εφαρμογή του καθεστώτος.

Το μπλοκ της αριστερής πτέρυγας (BE), για παράδειγμα, δήλωσε ότι τα επόμενα βήματα πρέπει, ιδίως, να περιλαμβάνουν ρύθμιση του καθεστώτος (να οριστικοποιηθεί από την κυβέρνηση από τις αρχές του 2020), μαζί με την ενσωμάτωσή του στον κρατικό προϋπολογισμό και τις απαραίτητες αλλαγές στο κώδικα εργασίας και τις διατάξεις κοινωνικής ασφάλισης.

Ομοίως, η εθνική ένωση άτυπων εργαζομένων επισημαίνει πως, αν και ο νόμος προβλέπει ένα επίδομα και φορολογικά οφέλη για τους άτυπους φροντιστές, δεν υπάρχει ακόμα ένδειξη σχετικά με το ποσόν ή/και τα χαρακτηριστικά του. Επιπλέον, υπογραμμίζει ότι το όφελος θα είναι διαθέσιμο μόνο για τους κύριους άτυπους φροντιστές: ένας φροντιστής που αποφασίζει να εργαστεί με μερική απασχόληση, ώστε να εκπληρώσει τις ευθύνες φροντίδας δε θα το δικαιούται. Σημειώνει επίσης ότι το καθεστώς αυτό δεν προσφέρει ούτε πρόσθετες ημέρες διακοπών στον άτυπο φροντιστή ούτε το δικαίωμα σε ημέρες απουσίας από την εργασία (π.χ. για να συνοδεύσει το φροντιζόμενο άτομο σε ένα ιατρικό ραντεβού). Επιπλέον, σημειώνει ότι το καθεστώς είναι διαθέσιμο μόνο για τα μέλη της οικογένειας, αποκλείοντας, για παράδειγμα, τη φροντίδα που παρέχεται από φίλους ή γείτονες.

Μετάφραση: Ιωάννα Προφύρη (Ιανουάριος 2020)